

POVIJESNA ZBIRKA POLJOPRIVREDNOGA ŠKOLSTVA KNJIŽNICE VELEUČILIŠTA U KRIŽEVCIMA U SLUŽBI PROMOCIJE KULTURNE BAŠTINE

Historical collection of agricultural education in the library of Križevci
University of applied sciences in service of the cultural heritage

Primljeno: 13. 10. 2024.
Prihvaćeno: 20. 12. 2024.

**TEMA
BROJA**

Marina Vidović Krušić
Veleučilište u Križevcima
knjiznica@vguk.hr

Sažetak

Kulturna baština odnosi se na materijalne i nematerijalne vrijednosti koje naslijeđene od prošlih generacija, potrebne za razumijevanje našeg identiteta te smo ih dužni sačuvati za buduće generacije. Knjižnice kao baštinske ustanove formiraju posebne zbirke sa svrhom čuvanja i promocije kulturne baštine. Povijesna zbirka poljoprivrednoga školstva posebna je zbirka u sastavu Knjižnice Veleučilišta u Križevcima, a ovome radu opisane su njezine mogućnosti u službi promocije bogate kulturne baštine koja je nastajala u Križevcima u proteklih više od 160 godina. Primjenom načela građanske znanosti u provedbi projekta, započeta je kontinuirana promocija baštine.

Ključne riječi: građanska znanost, Knjižnica Veleučilišta u Križevcima, kulturna baština, poljoprivredno školstvo, posebne zbirke

Abstract

Cultural heritage refers to tangible and intangible values that we have inherited from past generations, we need them to understand our identity and we are obliged to preserve them for future generations. Libraries, as heritage institutions, form special collections with the purpose of preserving and promoting cultural heritage. The Historical collection of agricultural education is a special collection in the Library of Križevci University of Applied Sciences, and this paper describes its possibilities of promoting the rich cultural heritage that was created in Križevci over the past 160 years. By applying the principles of citizen science in the implementation of the project, the continuous promotion of heritage was started.

Keywords: citizen science, library of križevci university of applied sciences, cultural heritage, agricultural education, special collections

Kulturna baština

Pojam kulturne baštine (eng. *cultural heritage*) u hrvatskoj priručnoj literaturi podrazumijeva kulturna dobra materijalne ili nematerijalne baštine čovječanstva naslijeđena iz prošlosti te prirodna dobra.¹ Ministarstvo kulture navodi kako je kulturna baština, materijalna i nematerijalna, zajedničko bogatstvo čovječanstva u svojoj raznolikosti i posebnosti, a njezina zaštita jedan je od važnih čimbenika za prepoznavanje, definiranje i afirmaciju kulturnog identiteta.² UNESCO kulturnu baštinu dijeli na materijalnu i nematerijalnu, ona uključuje artefakte, spomenike, skupinu građevina i lokaliteta, muzeje koji imaju različite vrijednosti uključujući simboličko, povijesno, umjetničko, estetsko, etnološko ili antropološko, znanstveno i društveno značenje.³ Nematerijalna baština odnosi se na vještine, izvedbe, izričaje, znanja, umijeća, kao i instrumente, predmete, rukotvorine i kulturne prostore koje zajednice, skupine i u nekim slučajevima pojedinci prihvaćaju kao dio svoje kulturne baštine.⁴ Vrijednost kulturne baštine i odgovornost prenošenja na buduće generacije obvezuju zemlje i institucije da je dugotrajno očuvaju, ali u isto vrijeme učine dostupnom. Dostupnost i korištenje baštine,

u kojem god ona obliku bila izražena, ključ su i njezine dugotrajnosti. Iz navedenih opisa moguće je zaključiti kako je kulturna baština ukupnost naslijeđenih kulturnih dobara iz prošlosti, ali i stavova, vrijednosti, ideja i djelovanja pojedine skupine ili društva, a za njezino je razumijevanje „imanentna ideja skrbnitva, što znači da kulturna dobra koja smo naslijedili od ranijih ljudskih naraštaja treba zaštititi i očuvati ne samo na korist trenutno živućeg ljudskog roda nego također na dobrobit budućih generacija“.⁵ Kako bi se osvijestila njezina uloga u identitetu pojedinca ili zajednice, potrebno je promišljati ne samo o mogućnostima njezina čuvanja, već i o mogućnostima njezine dostupnosti, interpretacije i promocije.

Posebne zbirke u knjižnicama i njihove mogućnosti u promociji kulturne baštine

Knjižnice su zbog svoje informacijske, obrazovne i kulturne uloge prepoznate kao važne ustanove za čuvanje i promociju kulturne baštine. Uz muzeje i arhive, navode se kao baštinske institucije pa je njihova zadaća posredovanje između korskora i baštine, ali i omogućavanje korisnicima da iz baštine uče. Osnivanjem posebnih zbirki, uglavnom zavičajnih, knjižnice ispunjavaju zadaću prikupljanja i čuvanja građe važne za identitet i kulturu kraja u kojem djeluju. Upravo su takve zbirke temelj za promociju kulturne baštine. Promocija baštine, kao mogućnost informiranja i poučavanja, provodi se aktivnostima i programima vezanim za obljetnice, izložbama (in situ ili virtualnim), digitalizacijom građe (novina, fotografija, rukopisa, razglednica, letaka, starih knjiga), suradnjom s pojedincima, predmetnim stručnjacima, udrugama, turističkom zajednicom ili obrazovnim institucijama te promocijom na internetskim stranicama ili društvenim mrežama knjižnice. Iako je svijest o važnosti kulturne baštine u hrvatskom društvu donekle razvijena, njezina promocija uvelike ovisi o znanju, vještinama i kreativnosti onih koji se baštinom bave, a pri tome iziskuje vrijeme, kontinuitet, radnu snagu i financijska sredstva. Sretna je okolnost ta što knjižničari rado razmjenjuju informacije, iskustva i primjere dobre prakse te na taj način daju doprinose razvoju knjižničarske struke.

¹ Kulturna baština. Proleksis enciklopedija. URL: <https://proleksis.lzmk.hr/143472/>

² Ministarstvo kulture: kulturna baština. URL: <https://tinyurl.com/58em8wak>

³ UNESCO: Glossary. URL: <https://uis.unesco.org/en/glossary-term/cultural-heritage>

⁴ Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti podvodne kulturne baštine. Narodne novine, Međunarodni ugovori, 10/04.

⁵ Šošić, T. M Pojam kulturne baštine - međunarodnopravni pogled. // Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu. 51, 4(2014), str. 859

Povijesna zbirka poljoprivrednoga školstva u službi promocije kulturne baštine

Poljoprivredno obrazovanje u Hrvatskoj započelo je 1860. godine u Križevcima osnutkom Gospodarskog i šumarskog učilišta, najstarije poljoprivredne obrazovne ustanove na području jugoistočne Europe. Uz obrazovni, stručni i znanstveni rad, profesori su vrlo aktivno razvijali nakladničku i knjižničku djelatnost kako bi slušateljima učilišta omogućili korištenje stručne literature (knjiga i časopisa) na materinskom jeziku. Također su prikupljali pomagala za praktičnu nastavu, ali i omogućili slušateljima da samostalno oblikuju i provode obrazovne, kulturne, sportske te humanitarne aktivnosti i programe. Povijesna zbirka poljoprivrednoga školstva osnovana je 1962. kako bi se okupila i sačuvala bogata kulturna baština tada već stoljetnog djelovanja profesora i slušatelja. Zbirka je danas raspoređena u tri prostorije u kojima se čuva 7 500 jedinica knjižne građe (Muzejska zbirka i Zbirka Mihovila Gračanina), od čega 11 sa svojstvom kulturnog dobra, 161 naslov serijskih publikacija na hrvatskom i brojnim europskim jezicima te Zbirka eksponata koju čine rukopisna građa, dokumenti o osnutku i organizaciji rada Učilišta, stare fotografije zgrada i objekata, upravitelja, profesora i slušatelja te brojne medalje, priznanja, stara učila i makete poljoprivrednih alata.⁶

Povijesna zbirka poljoprivrednoga školstva sastavni je dio Knjižnice Veleučilišta u Križevcima. Budući da je riječ o zbirci koja osim navedene materijalne u sebi krije vrlo važnu komponentu nematerijalne baštine, želja i potreba za učinkovitom promocijom zbirke predstavljala je velik izazov. Swot analizom uočeno je kako je Povijesna zbirka jedna od snaga knjižnice te je upravo zato njezina promocija navedena kao poseban cilj Programa rada i razvitka knjižnice za razdoblje 2021. – 2026.⁷ Prva mogućnost za promociju bila je pokretanje knjižničnog programa Šetnja s Vichodilom. Riječ je o vođenom obilasku zbirke uz pripovijedanje o osnivanju učilišta i djelovanju brojnih zaslužnih pojedinaca koji su oblikovali poljoprivredno obrazovanje u Hrvatskoj, svoja znanja neumorno dijelili sa slušateljima i zainteresiranim pučanstvu te tako unaprijedili poljoprivrednu proizvodnju. Program je inspiriran njihovim predanim radom, a nazvan prema G. A. Vichodilu, drugom ravnatelju Učilišta i istaknutom agronomu koji je djelovao u Križevcima krajem 19. i u prvoj polovici 20. stoljeća.⁸



⁶ Vidović Krušić, M. Revitalizacija kulturne baštine visokoga gospodarskog učilišta u križevcima – projekt građanske znanosti u knjižnici // Volonteri u knjižnicama: zbornik radova / urednica Silvija Perić. Virovitica: Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica, 2024., str. 56.

⁷ Veleučilište u Križevcima: Programa rada i razvitka knjižnice za razdoblje 2021. – 2026. URL: https://www.vguk.hr/upload/Knjiznica/Program_rada_i_razvitka_knjiznice_VGUK.pdf

⁸ Hrvatska enciklopedija: Vichodil, Gustav August Vlastimil. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/vichodil-gustav-august-vlastimil>

Budući da su se u promociju Veleučilišta i Povijesne zbirke željeli uključiti i završeni studenti okupljeni u udruhu Alumni VGUK (Visoko gospodarsko učilište u Križevcima), u knjižnici je osmišljen i proveden sustvaralački projekt građanske znanosti, Revitalizacija kulturne baštine Visokoga gospodarskog učilišta u Križevcima. Projekt je proveden tijekom 2021. godine, a projektne aktivnosti obuhvaćale su upoznavanje građana znanstvenika s Povijesnom zbirkom, proučavanje građe i relevantnih izvora informacija, suradnju s lokalnim znanstvenicima koji su u svome istraživačkom radu proučavali povijest Učilišta, pripremu prostorijske Povijesne zbirke za fotografiranje i snimanje, izradu promotivnih materijala te snimanje Videošetnje s Vichodilom.⁹ Projekt je sufinanciran sredstvima Koprivničko-križevačke županije, a proveden uz potporu Veleučilišta. Financijska sredstva korištena su primarno za promotivne aktivnosti (snimanje videa, baneri, tiskanje letaka, blokčići i olovke). Sudionici projekta, građani znanstvenici i stručnjaci koji se bave poviješću Veleučilišta u Križevcima, na javnom su predstavljanju projekta i rezultata istraživanja zaključili: „Bogata povijest i tradicija, kao i predani rad naših prethodnika, obvezuju nas da nastavimo čuvati, proučavati i prezentirati kulturnu baštinu koja je nastajala tijekom 160 godina djelovanja Učilišta. Jedino čovjek stvarima može dati svrhu, a kulturnoj baštini udahnuti ideju. Ideju koja nam je potrebna u sadašnjim vremenima, a bit će važan temelj generacijama koje dolaze. To je zadaća koju smo prepoznali, ali koja, kao i osnutak Učilišta prije 160 godina, zahtijeva pomoć naših sugrađana te stručnjaka iz različitih područja.“¹⁰ Pred prepunom dvoranom sugrađana i medija artikulirana je potreba da Povijesna zbirka poljoprivrednoga školstva preraste u muzej poljoprivrednoga školstva ili interpretacijski centar u kojem bi se prikazala važnost poljoprivrede za hrvatsko društvo, ali i razvoj poljoprivrednoga školstva u Hrvatskoj koje je započelo u Križevcima 1860. na hrvatskom jeziku. Na taj način, pod motom „Ukorijenjeni u tradiciji, rastemo u rasadniku znanja“, lokalna je zajednica uz podršku knjižnice, a na temelju informacija prikupljenih iz posebne knjižnične zbirke, promovirala kulturnu baštinu jedne obrazovne ustanove i kraja u kojem djeluje.



⁹ Nav. dj., Vidović Krušić, M., str. 60.

¹⁰ Letak o projektu pohranjen u Knjižnici Veleučilišta u Križevcima.

Revitalizacijom kulturne baštine istaknuta je njezina uloga za razumijevanje važnog dijela povijesti i identiteta koji je s godinama zaboravljen. Implementacija građanske znanosti u rad knjižnice pokazala se kao koristan alat za promociju kulturne baštine jer omogućuje suradnju stručnjaka i građana te ih povezuje u istraživačkom dijalogu koji nužno rezultira objavom rezultata istraživanja, a samim time i promocijom kulturne baštine u javnosti. U slučaju opisanog projekta, Revitalizacija kulturne baštine Visokoga gospodarskog učilišta u Križevcima, medijska popraćenost bila je i više nego zadovoljavajuća. Objave o projektu prenijeli su svi lokalni portali, snimljen je i prilog za lokalnu televiziju te je objavljen članak u stručnom poljoprivrednom časopisu. Na internetskim stranicama na kojima se nalazi pristup digitalnim sadržajima, Virtualna VUK,¹¹ u svrhu daljnje promocije projekta i kulturne baštine, dodana je podstranica naziva *Povijesna zbirka poljoprivrednog školstva*. Budući da je koncept građanske znanosti novija pojava u hrvatskom knjižničarstvu, projekt je predstavljen i knjižničarskoj struci na stručnim skupovima u zemlji i inozemstvu te se navodi kao primjer dobre prakse u sklopu webinara Građanska znanost (Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara Nacionalne i sveučilišne knjižnice), a među prvim je hrvatskim projektima građanske znanosti arhiviran na platformu Vera.¹²

Zaključak

Navedeni primjer pokazuje ulogu i višestruke mogućnosti posebne zbirke u promociji kulturne baštine, a takvih primjera u hrvatskim knjižnicama ima mnogo. Kreativnih ideja i njihove provedbe zasigurno ne nedostaje, ali stječe se dojam kako je potrebna glasnjina (samo)promocija knjižničnih programa utemeljenih na kulturnoj baštini. Na to svakako obvezuje spomenuta ideja skrbništva u duhu koje je nužno razmišljati o važnosti kulturne baštine za današnje generacije, ali i za one koje tek dolaze. Projekt Revitalizacija kulturne baštine Visokoga gospodarskog učilišta u Križevcima inspiriran je Povijesnom zbirkom poljoprivrednoga školstva i primjer mogućnosti promocije kulturne baštine.

¹¹ Virtualna VUK: Povijesna zbirka. URL: <https://sites.google.com/view/virtualnavuk/povijesna-zbirka> (8. 10. 2024.)

¹² Vera. URL: <https://vera.operas-eu.org/en/home> (7. 10. 2024.)

Literatura

1. Hrvatska enciklopedija: Vichodil, Gustav August Vlastimil. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/vichodil-gustav-august-vlastimil> (7. 10. 2024.)
2. Kulturna baština. Proleksis enciklopedija. URL: <https://proleksis.lzmk.hr/143472/> (6. 10. 2024.)
3. Ministarstvo kulture: kulturna baština. URL: <https://tinyurl.com/58em8wak> (6. 10. 2024.)
4. Šošić, T. M. Pojam kulturne baštine - međunarodnopravni pogled. // Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu. 51, 4(2014), str. 833-60.
5. UNESCO: Glossary. URL: <https://uis.unesco.org/en/glossary-term/cultural-heritage> (6. 10. 2024.)
6. Vidović Krušić, M. Revitalizacija kulturne baštine visokoga gospodarskog učilišta u križevcima – projekt građanske znanosti u knjižnici // Volonteri u knjižnicama: zbornik radova / urednica Silvija Perić. Virovitica: Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica, 2024. Str. 54-62.
7. Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti podvodne kulturne baštine. Narodne novine, Međunarodni ugovori, 10/04.